

..חיי הארוכים לימדוני שרצון של הקדוש ברוך הוא יעשה לעיתים

יותר עליידי הכופרים בו מאשר עליידי המתקשטים בשמו..."

בשבוע שעבר פירסם "העולם הזה" את החלק הראשון של ראיון מיוחד, שהעניק לו המחנך וההומאניסט הדגול, הפרופסור עקיבא ארנסט סימון, לרגל מלאות לו 80 שנה.

הכופרים באלוהים

עושים את הצו

הלאומיים. בכל קונפליקט עם אינטרסים אחרים הם קובים עים שכל הצדק איתנו, ללא התייחסות רצינית לבלמים סוציאליים, דתיים ומוסריים. יש לומר זאת, על אף הפרא-זיולוגיה הפסבדודתית, המושמעת באוזנינו בכל יום ויום.

מהו חינוך לשלום?

כל עוד שיש מצב מילחמתי, בפועל או בכוח, צריך להנך בעת ובעונה אחת על שני מישורים זמניים.

לכך, חסרה היתה ביקורת עצמית רצינית — ותחתיה רוח שיגעון גדלות. אולי האופוזיציה היתה נגועה פחות במום זה — לא מפני שהם אנשים טובים יותר, אלא משום שארבו להם סכנות קטנות יותר. שנתיים בשליטון אינו תקופה דיי ארוכה, כדי לאפשר שיפוט סופי. סיגנון החיים הפשוט של אנשי ציבור הוא תנאי הכרחי לדמוקרטיה, אבל לא תנאי מספיק. גולדה מאיר ז"ל הצטיינה מבחינה זו, אבל עשתה שגיאות גורליות. היא ליסט דתי, הצטערתי עליך שאותו מנהיג-פועלים דגול דחתה, למשל, על הסף את הצעתו של המלך חוסיין בקשר לפדרציה — וזו בכייה לדורות.

תנועת העבודה הכינה, ללא כל כוונה, ונגד האינטרסים הממשיים שלה ושל הארץ, את עלייתו של הימין. אפילו ברל כצנלסון — אישיות מוסרית זו — איננו נקי משגיאות דומות. אף-על-פי שאינני מרכסיסט, אלא סוציאלי ליסט דתי, הצטערתי עליך שאותו מנהיג-פועלים דגול לקח מאנשיו את המערכת המרכסיסטית, ולא הציע במקרה מה מערכת הומאניסטית כא. ד. גורדון ובובר, אלא מערר כח לאומית, ששאבה חלק מכוח-מישיתה מן המיסטיקה; כן היא גבלה עם לאומנות.

"לאומנות" ניתנת להגדרה כשיטה, המתיימרת לקבוע את כל הערכים — או רובם ככולם — בהתאם עם האינטרסים הממשיים או המדומים של האומה. התנשאות זו גורמת דירודר מדיני ומוסרי. פוליטיקה נבונה תלוייה בכושר למדוד את המציאות בקנה-מידה אובייקטיבי במי דת האפשרי. כלומר, להכיר גם בזכות של זרים ונוכרים, אפילו הם מתנגדים ואויבים, בדומה לכך התנהגות מוסרית בין אדם וחברו תלוייה בכושר זה.

כך הוכנה — גם מן הבחינה האידיאית — עליית הימין, הנוקט את עדיפותם המוחלטת של האינטרסים

אחרי 50 שנה כארץ, מהן 30 שנות מדינה, איך אתה רואה, בדיעבד, את המאמץ החינוכי בתקופה זו?

ישנה כאן תערובת של יסודות חיוביים ושליילים. אתחיל בחיוביים.

חלק גדול של הנוער — במיוחד בראשית התקופה — חש באחריות, בחובות שאי-אפשר להשתמט מהן. היתה נכונות להקרבה. המניעים לעליה היו ברובם אי-דיאליטיים, בייחוד אצל החלוצים. ברגע מסויים החלי-

עשינו הרבה בהכנת בני נעורינו למילחמה, ולא עשינו דבר להכנתם לח"י שלום

טו החלטה ששינתה את חייהם. העליה ארצה היתה, לע-תים קרובות, גם עליה בערכים אתיים. היה מגע עם סולס-ערכים מכובד, שגרם למאמץ לדבוק בהם. אספר לך סיפור: בתחילת שנת 1934 הזמין אותי מורי ורבי, מרטין בובר, לחזור לשנה לגרמניה, כדי לסייע לו במיפעל חינוך מבוגרים יהודיים בשעת-חירום זו. חזרנו — אשתי, אני ובננו אוריאל, שהיה אז בן 4. כדי להכינו, לימדנוהו קודם מעט גרמנית.

סענו ברכבת — ולפתע, הילד איננו. יצאתי לחפשו ומצאתיו בקרון גדוש אנשי ס"א. (פלוגות-הסער של היטלר). עומד לפניו דורש.

הם משתוממים על לשונו המזרחי ושואלים: "מהיכן אתה?"

"מפלסטין". הם מוסיפים ושואלים: "איך הגעת לשם?" ובני עזי נה: "כלום אינכם יודעים? הרצל אמר ליהודים לעלות לארץ-ישראל ולעבוד את האדמה; אבא היה קצת זקן — ולכן הוא רק מורה".

באותו רגע לקחתיו והחזרתיו לאמו.

מגשימי הציונות העובדת לא שאלו "מה נעשה". היה כיוון — והכיוון העמיד יעדים. היו מורידרך גדולים כא. ד. גורדון, ברל כצנלסון, ד"ר יהודה לב מגנס, הרב קוק, חיים נחמן ביאליק והנרייטה סאלד. איש-איש לפי דרכו, ויחד עם זה — כולם מעין מועצה בלתי-ממוסדת. כולם — דמויות שיכולנו ללמוד מהם, מדוגמתם ומי מסירותם.

לאט השתנו הדברים לרעה. למתיחהיים פה עלתה יתר על המידה, תוך השוואה מתמדת עם עמיתים, על מי שקל הסיסמה, "מגיע לי!" ולעיתים מעל ומעבר לציר כים החינוניים. זה קילקל רבות.

בראש המדינה עמדו, בדרך-כלל, אנשים שהיו צנורי עם — אולם היו גם אחרים שנתנו דוגמה מאד לא טובה בחייהם הפרטיים.

תופעה זו לא פסחה, לצערי, על מיפלת-העבודה. גם מפני שהיתה יותר מדי זמן בשליטון. בני-אדם לומדים יותר משגיאות מאשר מהצלחות — אבל לא הכל הוכשרו

יש אכזריות בני-קרא.
יש חרמות. אפילו רצח-עם. אך החזרה בעל-פה ממחנת זאח

אשר לממד הקצר — היום ומחר, אין לוותר על חינוך צבאי. עלינו להיות מוכנים, אסור להנך להתאבדות. עתה אחזור לתפיסתו של מרטין בובר אודות קו-התייחסות, לאמור: מאבק על שלום עכשיו, דווקא בשעת מתיחות. המסקנה הראשית לחינוך, הנובעת מעמדה זו, היא המסקנה הבאה: אין להסתפק בהכשרתו המיקצועית של החייל, אלא יש להרגילו באותה מידה שהמטרה האחרונה היא שלום. אחד המיבחנים ליסוד זה הוא ביחסו של החייל כלפי השבוי. באותו רגע עומד לפניו אדם ללא כלי-זין, תחת אויב מזויין ומוכן להורגו.

עשינו הרבה מאד, ואולי יותר מדי, בהכנת בני-נעורינו למילחמה, וכימעט לא עשינו כל דבר רציני בהכנתם לחיי שלום. להפכה חינוכית זו, שצריכה להתלחש דווקא בשעה זו, תהיינה תוצאות פוליטיות מרחיקות לכת. אנחנו תנרי עה לאומית שהצלחה הצלחה רבה, אבל רק חלקית. הצלחנו ביצירת צבא מודרני, המזויין בכל הישגי הטכר נולוגיה המתוחכמת, ואשר המוראל הצבאי שלו הוא בר דרך-כלל גבוה למדי, אולם כל הדברים הללו ניתנים לחיקוי.

אנחנו אומנם לא ייסדנו את התנועה הלאומית הער-בית, אך בעצם התפתחותו החשנו ואתנו מחישים את התפתחותה. תהליך זה דומה לחוק הפסיקאלי בדבר כלים שלובים: לאט-לאט מתדמות הרמות, כשרגע זה מתקרב בניינו ובין שכנינו — יכריע מיספרם העדיף. ביום זה צריך להיות שלום, אם אנחנו רוצים בחיים.

איך לתרגם כללים אלה ללשון המעשים בבית-הספר? ניקח את בעיית לימוד הלשונות. בבתי-הספר העבריים לומדים גם עברית, וכך צריך להיות. במיוחד מפני שכר יום רוב המורים בבתי-הספר העבריים הם עריבים, בנבדל מהשנים הראשונות אחרי קום המדינה, שבהן לא היו עדיין מועמדים ערביים בעלי הכשרה מספיקה. אבל, מן הצד השני, לא דאגנו לכך שילמדו את הלשון העברית בבתי-הספר העבריים. היו נסיונות בכיוון זה, בייחוד בעת שיגאל אלון היה שר-החינוך. גם השר זביר לון המר התחיל להתעניין בבעיה זו. אולם אנחנו רחרי קים עדיין מהדדיות שלמה בכיוון זה.